

Nagyi Enikő Orsolya

Az erdélyi zsidó sajtókiadványok bibliográfiája 1860-tól napjainkig

Magyarországon, így Erdélyben is, a zsidó sajtó csak 1868 után, a zsidók emancipációját követően kezdett megjelenni. Bár már korábban is történt néhány próbálkozás zsidó sajtótermékek kiadására, ezek mindegyike rövid életűnek bizonyult. Erdélyben az első jelentősebb zsidó időszaki kiadványok az 1800-as évek második felében jelentek meg. Az első kiadványok Máramarosszigeten láttak napvilágot, kezdetben héber, aztán jiddis nyelven, később azonban Kolozsvár vált a zsidó sajtó legfőbb központjává.

A témával Kahán Kálmán *Az erdélyi zsidó sajtó története* című tanulmányában behatóan foglalkozik.¹ Ő említi az első zsidó kiadványt, a német nyelven, *Jahrbuch für die Israelitische Kultusgemeinden in Ungarn und seinen Nebenländern* címmel megjelenő évkönyvet, amely 1860-ban Aradon látott napvilágot, ezt azonban újabb kiadások nem követték. A zsidó sajtó kialakulásában Kahán Hers-Léb Gottlieb költőnek jelentős szerepet tulajdonít, az erdélyi zsidó lapkiadás hőskorszakát is az ő nevéhez fűzi. Kahán szerint Hers-Léb Gottlieb feltett szándéka volt, hogy a máramarosi szegényes környezetben élő, elmaradottabb zsidósággal és a jesivát végzett fiatalokkal a haladó világ eseményeit megismertesse, hogy felvilágosultabb, boldogabb jövőt teremthessenek. Ennek eléréséhez a legalkalmasabb eszköznek a különböző sajtókiadványok megjelentetését látta. Miután a Güntzler Ábrahám által beindított *Hátor* (amelyet Kahán az első erdélyi zsidó sajtóterméknek

¹ KAHÁN Kálmán, *Az erdélyi zsidó sajtó története*, in *A kolozsvári zsidóság emlékkönyve*, szerk. Moshe CARMILLY-WEINBERGER, New York, Sepher-Hermon, 1988, 185–202.

NAGYI ENIKŐ ORSOLYA

nevez) Kolomeába, majd Krakkóba kényszerült, Hers-Léb Gottlieb létrehozta saját hetilapját, a *Hasemest*. A máramarosszigeti főrabbi azonban nem nézte jó szemmel Gottlieb törekvéseit, és a nyomdának a lap kiadását megtiltotta. Számos későbbi újság is hasonló sorsra jutott, a rabbik ugyanis a felvilágosult, cionista eszméket terjesztő kiadványokat romboló hatásúnak tartották, nem utolsósorban azért, mert az írások egy része éppen a rabbiudvarok közötti viszályokat figurázta ki. Ilyen volt például a *Jüdische Volkszeitung*, amely könnyed stílusával, adomáival, szatirikus írásaival nagy népszerűségnek örvendett, mindössze egyévi megjelenést követően azonban beszüntették, később *Jüdische Presse* címmel jelent meg újra.

Szintén Kahán említi a 19. század végén Kolozsváron megjelenő, Weinstock Béni szerkesztette *Kol Mővészér* című lapot, amely a korabeli kiadványokhoz mérten hosszú életűnek számított, s amely – a máramarosi újságokhoz hasonlóan – több közismert rabbit támadott, ezért 1907-ben megtiltották az olvasását. Kolozsváron a századforduló környékén néhány további kiadvány is megjelent. Ilyen volt a *Hásáchár* vagy az *Erdélyi Zsidó Lapok*, de az itteni zsidó sajtó fellendülése az impériumváltás utánra tehető, amikor 1918. december 19-én, Marton Ernő szerkesztésében napvilágot látott az *Új Kelet* című zsidó politikai heti-, majd napilap.

A kutatás arra világított rá, hogy 1860-tól – amikor az első általunk ismert zsidó sajtótermék Erdélyben megjelent – 1918-ig évente mindössze egy-két új kiadvány látott napvilágot. Ezzel szemben 1919-től kezdődően, amikor a magyarországi sajtókiadványok már nem jutottak el Erdélybe, a zsidó lapkiadásban jelentős fellendülés tapasztalható, évente öt-hat, esetenként (például 1921-ben, 1926-ban, 1930-ban, 1934-ben és 1935-ben) Erdély-szerte tíz-tizenkét új lapot adtak ki. Az 1940-es évek első felében még megjelent néhány kiadvány, de ekkor már inkább a hitközségi közlönyök, beszámolók a jellemzők, hírlapok és folyóiratok csak elvétve jelennek meg. A vészkorszakot követően már lényegesen kevesebb sajtóterméket adtak ki, a fontosabbak között említhető az 1945-ben Szatmárnémetiben megjelent *Deportált Híradó*, amely a deportálásból hazatért zsidókról közölt névsorokat, híradásokat. Szintén 1945-ben jelent meg a *Hecháluc Hádáti* (A vallásos chaluc) és az *Atidénu* (Jövünk) Temesváron, ezt követte 1946-ban a kolozsvári *Egység*, 1947-ben a temesvári *Ichud*, Kolozsváron az *Új Ifjúság*. Az 1953-as év – az *Egység* folytatását képező *Új Út* megszűnésével – gyakorlatilag az erdélyi zsidó sajtó végét jelentette, hiszen ezt követően Erdélyben mindössze hat zsidó kiadvány látott napvilágot.

A legtöbb zsidó sajtótermék magyar nyelven jelent meg, egy részük azonban német, héber vagy jiddis nyelvű volt, ám ezek szerkesztői, újságírói, riporterei magyar nyelvű, kultúrájú és érzelmű emberek voltak, csakúgy mint az erdélyi zsidó társadalom nagy része. Komoróczy Géza szavaival:

A zsidó sajtó, azok a folyóiratok, közlönyök, hírlapok, amelyek a magyar zsidó társadalom szükségletei és igényei szerint, s részben a zsidó községi és vallási in-

tézményekhez, esetleg egyéb szervezetekhez kapcsolódva működtek, ez a valóban zsidó sajtó [...] szervesen épült ki, s követni tudta a magyar társadalomban bekövetkező változásokat. Mindig volt egy erős felekezeti rétege: a hitközségi, rabbisági, irányzati értesítők, közlönyök, lapok. Felekezeti sajtónak a szó szoros értelmében csak ezt a réteget nevezhetjük. Egyébként pedig polgári sajtó volt.²

A kutatás során eddig 209, Erdélyben megjelent sajtókiadványt sikerült azonosítani. Ezeket számba véve bebizonyosodik, amit egyébként Kahán is megfogalmaz, hogy az erdélyi zsidó sajtónak két jelentős központja volt: Máramarosziget és Kolozsvár. Kutatásunk eredménye rávilágít, hogy a legtöbb zsidó sajtóorgánium Kolozs megyében jelent meg (több mint 80 kiadvány), ezt követi Máramaros (47 kiadvány), majd Temes (23 kiadvány) és Bihar megye (21 kiadvány), miközben Szatmár megye 15, Arad megye 11, Maros megye 8 sajtóterméknek adott otthont. Brassó megyében 4 sajtóterméket találtunk, Beszterce-Naszód és Szilágy megyében kettőt, míg Fehér, Hunyad és Szeben megyéből mindössze egy-egy kiadványról tudunk.

A kiadványokat tematika szerint számba véve azt láthatjuk, hogy a különböző évkönyvek, naptárak, hitközségi jelentések, beszámolók és közlönyök vannak jelen legnagyobb számban. Hitközségi értesítőt adott ki az aradi, a brassói, a kolozsvári, a nagyváradi és a marosvásárhelyi hitközség, de a hitközségek szövetsége, valamint a különböző erdélyi zsidó szervezetek is közleményeket, beszámolókat jelentettek meg: így tett például az Erdélyi Zsidó Diáksegélyző, a Brit Hanoar Ezra, a Kolozsvári Izraelita Jótékony Nőegylet, az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség stb.

Ezeket a cionista kiadványok követik, több mint 30 cionista irányultságú lapot találtunk, a fontosabbak között említhető az 1924-től 1938-ig havi rendszerességgel Kolozsváron, illetve Marosvásárhelyen megjelenő *Noar*, a temesvári *Ichud* és az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség hivatalos lapja, a *Neue Zeit*, valamint a Nagyváradon kiadott *Népünk* című lap. Erdély első számú cionista sajtóorgánuma azonban kétségtelenül az *Új Kelet* kolozsvári napilap volt. Ezzel szemben a szintén Kolozsváron kiadott *Egység* (később *Új Út*) demokratikus hetilapként határozta meg magát, és célként fogalmazta meg a zsidóság útjának kijelölését „a népi demokrácia irányában, az együtt élő népekkel szolidaritásban, a felépítő munkában részt vállalva, harcolni a demokratikus, megértő hazáért, a biztos otthonért, a tisztességes kenyérért és a békéért”³

Irodalmi jellegű jiddis folyóirat volt az 1931-ben indult *Maramaroscher Blätter*, amely mindössze két évig jelent meg. Megszűnését követően *Offgang*

² SCHEIBER Sándor, *Magyar zsidó hírlapok és folyóiratok bibliográfiája*, Budapest, MTA Judaisztikai Kutatócsoport, 1993, 13.

³ *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*, szerk. BALOGH Edgár, Bukarest, Kriterion, 1981, 439.

címmel adtak ki újabb folyóiratot Máramarosszigeten, s ez irodalmi, művészeti, színházzal kapcsolatos írásaival, a fasiszta hatóságok általi 1938-as betiltásáig, nagy népszerűségnek örvendett. Irodalmi lap volt továbbá a Szatmáron 1930–1940 között megjelent *Zsidó Jövő* is, amely olvasóinak „konstruktív irodalmat”, „zsidó szellemiséggel átítatott ünnepi írásokat” kívánt adni.

A politikai lapok közül a Máramarosszigeten az 1880-as évek végén megjelent *Jüdische Volkszeitung* érdemel említést, amely kül- és belpolitikai cikkeinek köszönhetően nagy népszerűsége tett szert, de mindössze négy évig jelenhetett meg.

Több ifjúsági lap is napvilágot látott, köztük cserkészfolyóiratok, ilyen a Marosvásárhelyen megjelenő *A Sómér* (1924–1926) és ennek folytatása, a *Haderech*, amely előbb Temesváron, majd Kolozsváron jelent meg. Ifjúsági lap volt emellett a *Barisszia*, az *Új Ifjúság* vagy az *Iffjú Kelet* is, amely a különböző városokban élő zsidó fiatalok között kívánt kapcsolatot teremteni.

Az említettek mellett néhány vallásos kiadvány is megjelent, mint például a máramarosszigeti *Jüdisches Blatt*, a temesvári *Hecháluc Hádáti* vagy a magát ortodox zsidó hetilapként meghatározó *Hoemesz*, illetve az 1880-as évek végén Máramarosszigeten megjelent kiadványok nagy része, a *Saarei Zion*, a *Vaad Hahamim*, valamint a Szinérváralján is nyomtatott *Apirjon*.

Nem maradhatnak ki a felsorolásból a vicclapok, amelyek többnyire alkalmi kiadványok voltak, például a brassói *Eleven Újság* vagy a kolozsvári *Carneval* című illusztrált humoros hetilap, amely azonban alig két hónapig jelent meg. Kivételt csak az *Ojkelet* című élclap képezett, amely 1922 és 1925 között, majd folytatása, a *Futár* további három évig szinte végig heti rendszerességgel jelent meg.

A számos zsidó kiadvány között mindössze három napilap szerepel: az 1918-ban induló *Új Kelet* zsidó politikai napilap, amely az első években, hetilapként, az erdélyi zsidósággal kapcsolatos híradásokat közölt, s így a kolozsvári és egyben az erdélyi zsidóság fontos orgánumává vált. A továbbiakban a lap egyre inkább a bel- és külpolitikai eseményekre fektetett hangsúlyt, illetve a palesztinai zsidó telepítésekkel kapcsolatos híreket is közzétette, folyamatosan tájékoztatott a zsidósággal kapcsolatos hazai és magyarországi eseményekről. A napilapot 1940-ben a Kolozsvárra bevonuló magyar hatóságok szüntették be.

1934–1938 között *Máramarosi Hírlap* címmel jelent meg magyar nyelvű napilap, amelyet Kahán Kálmán – a lap egyik alapítója – párton kívüli, zsidó cionista napilapként jellemez. Ez az első zsidó napilap volt Máramarosban, ugyanakkor az egyetlen, amelyről tudunk.

Az említettek mellett 1935-ben Nagyváradon *Zsidó Hírlap* címmel független zsidó politikai napilap jelent meg, erről a kiadványról azonban semmilyen további információ nem áll rendelkezésünkre.

A felkutatott kiadványok jelentős része folyóirat, de hetilapok és alkalmi kiadványok is nagy számban jelentek meg, azonban több kiadvány esetében nem ismert, hogy milyen gyakorisággal jelentek meg.

A kutatás fő célja az Erdélyben megjelent zsidó kiadványok teljességre törekvő lajstromának összeállítása. Részleges adatokat ugyan közöltek már, Scheiber Sándor például összeállította a magyar zsidó hírlapok és folyóiratok bibliográfiáját, de egész Erdélyre kiterjedő, átfogó kutatást a témában eddig senki nem végzett. Ennek összeállításához felhasználtuk a meglévő, hiányosan közölt adatokat, szakbibliográfiákból dolgoztunk (elsősorban Scheiber Sándor, Monoki István, Kuszálík Péter munkáiból), illetve könyvtári kutatásokat végeztünk a főbb erdélyi könyvtárakban. Nem volt célunk az, hogy feltüntessük azokat az erdélyi újságokat, amelyeknél zsidó munkatársak is dolgoztak, ebbe a bibliográfiai összeírásba kizárólag olyan kiadványok kerültek be, amelyek magukat kimondottan zsidó lapokként határozták meg. A kutatást a hírlapok (napilapok, hetilapok), folyóiratok és alkalmi lapok mellett kiterjesztettük a hitközségi kiadványokra, jelentésekre, beszámolókra, a különböző zsidó intézmények és a zsidó iskolák kiadványaira, értesítőkre, ifjúsági és diáklapokra, de az évkönyveket, naptárakat, a tudományos ülésszakok, kongresszusok dokumentumait is felkutattuk, hogy ezáltal az erdélyi zsidó sajtó történetéről minél teljesebb képet alkothassunk – Scheiber és Kuszálík csak néhány esetben tett e téren kivételt, Monoki pedig mindezeket a könyvek közé sorolta. Az általunk felkutattott lapok között közel nyolcvan olyan kiadvány is megtalálható, amelyekről a szakbibliográfiák egyike sem tesz említést. Ezek létezéséről különböző tanulmányokból, enciklopédiákból szereztünk tudomást, vagy könyvtárakban találtunk rájuk.

Nem követtük Scheiber Sándor koncepcióját, aki csak olyan kiadványokat vett be az általa összeállított jegyzékbe, amelyeknek valamilyen magyar nyelvi vonatkozása van, mellőzve a jiddis vagy német nyelvű sajtótermékeket. A bibliográfiánkba minden olyan erdélyi kiadvány bekerült, amely zsidó lapként határozta meg magát, függetlenül attól, hogy milyen nyelven jelent meg. Az 1800-as évek második felében megjelent első zsidó kiadványok nyelve a német vagy a jiddis volt, később leginkább héber és magyar nyelvű lapokkal találkozunk, de kevés román kiadvány is helyet kapott a listán, ez utóbbiak főleg a 20. század második felében láttak napvilágot.

Scheiber Sándor *Magyar zsidó hírlapok és folyóiratok bibliográfiája* című munkájában 85 erdélyi zsidó sajtókiadványt identifikált. Ehhez közeli a Monoki István által felkutattott kiadványok száma is, aki *Magyar könyvtermelés Romániában (1919–1940)* és *Magyar könyvtermelés a román uralom alatt (1919–1940)* című munkáiban összesen 83, Erdélyben megjelent zsidó kiadványról számol be. Kuszálík Péter az 1940–1989 közötti erdélyi hírlapokat és folyóiratokat veszi számba, ezek között mintegy 19 zsidó kiadványt említ. Az általunk összeállított bibliográfia 209 kiadványt tartalmaz.

A vizsgált könyvtárak közül a kolozsvári egyetemi könyvtár gyűjteményében található meg a legtöbb zsidó kiadvány, ez mintegy 62 sajtóterméket jelent. További 31 kiadvány fellelhető a bukaresti Román Akadémiai Könyvtárban, az Országos Széchényi Könyvtár 22 erdélyi zsidó sajtóterméket őriz, a kolozsvári akadémiai könyvtárban 9 zsidó periodikum található meg,

NAGYI ENIKŐ ORSOLYA

a Kolozsvári Zsidó Hitközség levéltárában pedig 6 kiadvány. A debreceni Tiszántúli Református Egyházkerületi Nagykönyvtár és Teológiai Szakkönyvtárban 4 zsidó hírlapot találtunk. A kutatás során fény derült arra, hogy az erdélyi megyei könyvtárak alig néhány zsidó kiadványt őriznek: az Arad, a Maros és a Temes megyei könyvtárban 3-3 sajtóterméket, míg a Szeben megyei Astra könyvtárban, a Sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtárban, a Brassó megyei és a Kolozs megyei könyvtárban mindössze egy-egy zsidó kiadványt találtunk. Szintén egyetlen zsidó periodikum található a nagyszombeni Brukenthal könyvtárban, a marosvásárhelyi Teleki Tékában, valamint a temesvári egyetemi könyvtár gyűjteményében. Ezenkívül néhány izraeli és amerikai könyvtárban is találtunk kiadványokat, az Izraeli Nemzeti Könyvtár 18, a jeruzsálemi The Central Zionist Archives 7, a YIVO Könyvtár 4, a Harvard Könyvtár 2, a Bar-Ilan Könyvtár pedig egyetlen erdélyi zsidó kiadványt őriz.

A különböző könyvtárakban végzett kutatás eredménye arra világított rá, hogy a most összeállított bibliográfiában szereplő kiadványok számottevő része az évek során a könyvtárakból eltűnt vagy megsemmisült. Mint ismert, az 1940-es években, a keresztény társadalom zsidóktól történő „megtisztítási” folyamatának a részeként, a magyar kormány elrendelte a zsidóktól vagy zsidó származású keresztényektől származó művek eltávolítását a köz- és iskolai könyvtárakból. Az így leltárba vett és a könyvtárakból és egyéb intézményekből eltávolított kiadványokat megsemmisítették. Hasonló sorsra juthattak a zsidó sajtókiadványok, hírlapok, folyóiratok is. Ez lehet az oka annak, hogy az eddig felkutatott 209 erdélyi zsidó sajtótermék között mindössze 111 olyan kiadvány található, amelynek legalább egy példánya még fellelhető a romániai vagy magyarországi könyvtárak valamelyikében. További 98 kiadványnak azonban ma már egyetlen példánya sem található meg sem erdélyi, sem magyarországi könyvtárakban, ezek közül azonban 17 még fellelhető izraeli vagy amerikai könyvtárak gyűjteményeiben. Ezek alapján tehát 81 olyan kiadvány van, amelyek megjelenéséről a szakirodalomból tudunk ugyan, de egyetlen példányuk sem maradt fenn.

A bibliográfiánkban szereplő kiadványokat alfabetikus sorrendben közöljük, feltüntetve a kiadás helyét, a megjelenési periódust, valamint az adott kiadvány lelőhelyét.

Erdélyi zsidó sajtókiadványok

1. *A cluj-kolozsvári Izraelita Hitközség 1925–1934/35. évi zárszámadása és 1926–1935/36. évi költségelőirányzata kapcsolatosan az előljáróság évi jelentésével.* Kolozsvár, 1926–1936. Lelőhely: KZsHL: 1927, 1928, 1933.
2. *Adalékok a kolozsvári zsidóság múltjához. File din istoria evreimii clujene.* Kolozsvár, 2011–2019 (1–6.). Lelőhely: KZsHL: 2011–2019, KEK (hiányos).
3. *A Dolgozó Erec Jiszráél.* Kolozsvár, 1935. június.
4. *A Dolgozó Zsidó Palesztina.* Kolozsvár, 1939. július 16.
5. *A Föld.* Kolozsvár, 1925–1927. Lelőhely: KEK: III., 1–12. (1926); OSZK: III. (1925); hiányzik: 9., 13., 45. (1925); 1–11. (1926).
6. *Ahavat Cion (Cion Szeretete, Ahavat Zion).* Máramarossziget, 1908. március 15. – július. Lelőhely: OSZK: I., 1–3. (1908); TtREK: 1–4.
7. *A Kék-Fehér Bál Alkalmi Lapja.* Temesvár, 1922. március 4.
8. *A Kolozsvári Izr. Felolvasó Egyesület Évkönyve.* Kolozsvár, 1906 (I.). Lelőhely: KEK, AKK.
9. *A Kolozsvári Izraelita Hitközség Elöljáróságának, valamint a kebelbeli Szentegylet Elöljáróságának jelentése az 1942. évi működéséről.* Kolozsvár, 1943. Lelőhely: KZsHL.
10. *A Kolozsvári Izraelita Nőegylet jelentése.* Kolozsvár, 1895–1924 (Monoki szerint 1921–1923). Lelőhely: AKK: 1895–1905, 1911, 1917, 1923, 1924.
11. *A Kolozsvári Zsidó Gimnázium Évkönyve.* 1940/1941, 1941/1942, 1942/1943. Kolozsvár.
12. *Al Ha-Mismar.* Kolozsvár, 1928. szeptember 22. – 1929. június 22. Lelőhely: RAK: 1928–1929, KEK: 1947.
13. *Alkotás és Béke.* Kolozsvár, 1936. július – 1938. november. Lelőhely: KEK: 1938.
14. *Allg[emeine] Jüdische Presse.* Beszterce, 1921. január – 1921. március.
15. *Allgemeine Jüdische Zeitung.* Kolozsvár, 1887.
16. *Allgemeine Jüdische Zeitung.* Máramarossziget, 1887.
17. *Almanahul Evreesc – Jüdisches Jahrbuch – Zsidó Évkönyv, 5696–5699 (1935–1939).* Temesvár. Lelőhely: KMK: 1936–1937, RAK: 1936/37–1938/39.
18. *A marosvásárhelyi izraelita népiskola és izr. polgári fiú- és leányiskola évkönyve az 1941/42. és 1942/43. tanévre.* Marosvásárhely. Lelőhely: Téka.
19. *Apirjon (Baldachin).* Szinérváralja, 1925–1928.
20. *Árvák Könyve.* Kolozsvár, 1924–1927. Lelőhely: KEK: 1925–1927, AKK.
21. *A satumarei (szatmári) „Status quo ante” izraelita hitközség előljáróságának jelentése az 1917–1927. közigazgatási évekről.* Szatmárnémeti, 1927.

NAGYI ENIKŐ ORSOLYA

22. *A Sómér*. Marosvásárhely, 1924. július 1. – 1926. július 1. Lelőhely: KEK: I. (1924), II., 5–18. (1924/25), III., 1/2., 14/15. (1925/1926).
23. *A Temesvári Zsidó Nemzeti Szövetség kiadványai*. Temesvár, 1919.
24. *Atidénu – Jövőnk*. Temesvár, 1945. Lelőhely: INK: 1945.
25. *A Timisoarai zsidó lyceum értesítője az... tanévről*. Temesvár, 1920. Lelőhely: TMK: I. (1919/1920).
26. *A XXI. IZR. Községkerület Hitközségeinek Közleményei*. Nagyvárad, 1942–1943/44. Lelőhely: OSZK: 1942. június/július – 1943/44. december/január.
27. *Az Erdély-Bánáti Országos Izraelita Iroda (Hitközségek Szövetsége) Közleményei*. Kolozsvár, Nagyvárad, 4–6. sz. (1926–1932).
28. *Az Erdély-Bánáti Országos Izraelita Iroda Nyugati Szertartású Hitközség Szövetsége (Uniunea Comunităților Evrești de rit occidental din Ardeal și Banat) Közleményei*. Kolozsvár, Nagyvárad, 7–9. szám, 1936–1937.
29. *Az Erdély-Bánáti Rabbiegyesület Közleményei*. Kolozsvár, 1921–1926. Lelőhely: KEK: 1921–1922.
30. *Az Erdélyi-Bánáti Izraelita Hitközségek Szövetségének közleményei*. Kolozsvár, 1925.
31. *Az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség cluji helyi csoportjának szabadegyetemi előadássorozata*. Kolozsvár, 1931–1932.
32. *Az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség VII. konferenciája*. Nagyvárad, 1926. november 7–9. Lelőhely: KEK.
33. *Az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség IX. konferenciája*. Kolozsvár, 1929.
34. *Az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség XVI. konferenciája*. Temesvár, 1939. december 24–26. Lelőhely: KEK.
35. *Az Ojkelet*. Kolozsvár–Temesvár, 1922. október 15. – 1924. Lelőhely: KEK, RAK.
36. *Az Új Kelet évkönyve. 5682–1921/1922*. Kolozsvár, 1921.
37. *Az Új Kelet Hetilapja*. Kolozsvár, 1923–1924. Lelőhely: OSZK: I. (1923) – II., 1–5., 7–9., 15–19., 21–24. (1924); KEK: II., 1–25. (1924).
38. *Az Út*. Kolozsvár, 1934. január–október.
39. *Az Út. Máramarossziget*, 1935. november 1. – 1936. január 24. Lelőhely: RAK (1935–1936), INK.
40. *A Zsidó Demokrata Bizottság Tartományi Titkárságának Közleményei*. Temesvár, 1948. Lelőhely: RAK: 1948.
41. *A Zsidó Iskola*. Temesvár, 1920–1921. Lelőhely: OSZK: II., 7. (1921), CZA (Jeruzsálem): I., 1. (1920), II., 2., 4–8. (1921).
42. *Barisszia*. Máramarossziget, 1930. március 28. – április 25. Lelőhely: KEK: I. (1930), INK.
43. *Beit Vaad Lehahamin*. Nagyvárad, 1875. (Löwy, 84.)
44. *Beszámoló az 1942. évről és költségvetés az 1943. évre*. Kolozsvár, 1943. Lelőhely: KZsHL.
45. *Beszámoló*. Kolozsvár, 1947. Lelőhely: KZsHL.
46. *Bet vaad la-hakhamim*. Szinerváralja (Máramaros megye), 1922–1941.

47. *Bet Vaad Lehachamim*. Szatmárnémeti, 1923–1925.
48. *B'nai B'rith közlemények*. Kolozsvár, 1930. július.
49. *Böné Berith*. Kolozsvár–Arad, 1926–1939. Lelőhely: KEK, INK.
50. *Brit Hanoar Ezra – Szervezeti Közlemények (Ezra)*. Kolozsvár, 1929–1931. Lelőhely: KEK: I., 1.– [10–11.] 9–10. (1929/30); II., 1. (1931).
51. *Buletin Lunar – Hitközségi Értesítő*. Brassó, 1939–1940. Lelőhely: RAK: I–II. (1939–1940).
52. *Buletinul Comitetului Democrat Evreesc, Secretariatul regional de coordonare. A Zsidó Demokrata Bizottság Tartományi Titkárságának Közlönye*. Temesvár, 1948. január. Lelőhely: RAK, TMK.
53. *Buletinul Comunității – Hitközségi Közlöny*. Arad, 1939–1940, 1945. Lelőhely: RAK: I. (1939–1940), AMK.
54. *Buletinul Comunității – Hitközségi Közlöny (Hitközségi értesítő)*. Nagyvárad, 1940–1942. Lelőhely: OSZK: 1941. február – 1942. március/április/május, BrMK.
55. *Buletinul Comunității – Hitközségi Közlöny*. Marosvásárhely, 1940. június–szeptember. Lelőhely: RAK: I. (1940), KEK.
56. *Calendarul evreesc – Jüdischer Kalender – Zsidó naptár, 5699–5700 (1938/39–1939/1940)*. Kolozsvár.
57. *Carneval*. Kolozsvár, 1920. december 9. – 1921. február 12.
58. *Cionista Ismertető Füzetek*. Máramarossziget, 1919.
59. *Cion-Zeitung*. Máramarossziget, 1904–1906.
60. *Comunitatea Bisericească Evrească din Cluj – Cluj-Kolozsvári Izraelita Hitközség jelentése és zárszámadása az 1930. évről*. Kolozsvár, 1931.
61. *Comunitatea Bisericească Izraelită Braşov – Brassói Izraelita Hitközség [1925. évi zárszámadása], h. n. [1926]*.
62. *Comunitatea Evreilor de Rit Occidental din Cluj – A Cluji Izraelita Hitközség elöljáróságának jelentése és zárszámadása az 1934–1935. évekről*. Kolozsvár, 1936.
63. *Comunitatea Noastră*. Kolozsvár, 1939. február – 1940. Lelőhely: RAK: II. (1940).
64. *Dárkénu (Utunk)*. Nagyvárad–Máramarossziget, 1931. január – 1934. Lelőhely: KEK: I., 1–3/4 (1931), RAK, INK, YIVO.
65. *Dárkénu*. Bánffyhyunad–Máramarossziget. 1931 – 1934. szeptember 8.
66. *Degel Hatorah (Degel Ha-Torah)*. Felsővisó (Máramaros megye). 1922–1929, 1937.
67. *Deportált Híradó*. Szatmárnémeti, 1945. július 8. – 1945. augusztus 12. Lelőhely: KEK: 1945.
68. *Der Radio*. Máramarossziget, 1933.
69. *Der Stern*. Máramarossziget, 1932 (a lap Keren-Kratz szerint 1932-ben, Kahán szerint 1940-ben jelent meg).
70. *Die Jüdische Stimme*. Dés, 1933. Lelőhely: KEK: I. (1933), 1–16.
71. *Die Wahrheit (Di Varheit)*. Máramarossziget, 1896.

NAGYI ENIKŐ ORSOLYA

72. *Egyetértés*. Arad, 1926. november 1. Lelőhely: KEK: I. (1926).
73. *Egység*. Kolozsvár, 1946. május 9. – 1949. március 4. Lelőhely: OSZK: I–III., 100. (1946–1948); KEK: I–VIII. (1946–1953); hiányzik: 272. (1951); RAK; AKK (hiányos) II., 80., 82–85. (1947); III., 86–92., 94., 97., 100–101., 103–105., 107–113., 115–133. (1948).
74. *Eleven Újság*. Marosvásárhely, 1900. január 9. Lelőhely: KEK.
75. *Eleven Újság*. Brassó, 1902. január 11. Lelőhely: KEK.
76. *Eleven Újság*. Szilágycseh, 1907. január 1. Lelőhely: OSZK.
77. *Eleven Újság*. Tasnád, 1921. február 20.
78. *12 ellenröpirat*. Nagyvárad, 1880. november – 1881. október. Lelőhely: OSZK: [1]–12.
79. *Ellenzéki Értesítő*. Kolozsvár, 1933. július 8. Lelőhely: RAK: 1938. július 8.
80. *Erdély-Bánáti Rabbiegyesület*. Közlemények I. Temesvár, 1934.
81. *Erdélyi Zsidó Diáksegélyező Bulletinje*. Kolozsvár, 1933. július 30. – 1936. július. Lelőhely: KEK: 3–7. (1933–1936).
82. *Erdélyi Zsidó Évkönyv, 5701*. Kolozsvár, 1940–1941.
83. *Erdélyi Zsidó Évkönyv, 5708*. (Egység – Az erdélyi zsidóság központi lapjának kiadása). Kolozsvár, 1947–1948. Lelőhely: KEK.
84. *Erdélyi Zsidó Lapok*. Kolozsvár, 1910. augusztus–szeptember.
85. *Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség Szatmári Csoport. Munkánk és feladataink*. 1926/5686. Negyvenedik semester. Szatmárnémeti, 1926.
86. *Északerdélyi Zsidó Almanach*. Marosvásárhely, 1945. Lelőhely: MMK.
87. *Futár*. Kolozsvár–Temesvár, 1925–1928. Lelőhely: KEK, RAK.
88. *Giardinetto*. Szatmár, 1914. január 17. Lelőhely: OSZK.
89. *Hábrit Hakibucit*. Kolozsvár, 1935. június. Lelőhely: KEK: 1935. június.
90. *Haderech – Drumul – Az Út*. Temesvár–Kolozsvár, 1926. november – 1931. július (Kahán szerint 1926–1929). Lelőhely: OSZK: II., 1. (1927); V., 2–5. (1931), KEK: I., 2–9. – V. (1926/27–1930/31), RAK: I–V., INK: I., 1–9. (1926–1927), II., 1–7. (1927–1928), III. (1928–1929), IV., 2–9/10. (1929), V. (1930/31).
91. *Haggib-Bor-Lap*. Kolozsvár, 1931. február 14. Lelőhely: KEK: I. (1931).
92. *Haggibor Újság*. Kolozsvár, 1922. január 28.
93. *Hagsama*. Hátszeg (Hunyad megye), 1935. Lelőhely: KEK.
94. *Halíhot Olam*. Nagyvárad, 1943.
95. *Hamessef*. Nagyvárad, 1934.
96. *Hánoár Hácioni*. Kolozsvár, 1933–1934. Lelőhely: RAK: I., 1–6. (1933); II., 7–16. (1934); 26–32. (1938) (?).
97. *Hásáchár* (A Hajnal). Kolozsvár, 1908–1912.
98. *Hasemes* (A nap, Ha-Shemes). Máramarossziget, 1878–1879. Lelőhely: INK.
99. *Hasemes*. Brassó, 1925. április–május. Lelőhely: KEK: I., 2., RAK: I. (1925).
100. *Hátor* (A Galamb, Ha-Tor). Máramarossziget, 1874–1876. Lelőhely: Bar-Ílan.

101. *Hazatérés*. Dés, 1934–193. Lelőhely: KEK: I–II., 8/9. (1934–1935); V. (1938. április).
102. *Hazatérés*. Arad, 1946–?. Lelőhely: TMK (1946. február).
103. *Hecháluc Hádáti* (A vallásos chaluc). Temesvár, majd Budapest (1945-től), ?–1947.
104. *Héd Hagalil* (A Környék Visszhangja, Hed-Ha-Galil). Máramarossziget, 1946.
105. *Hoemesz*. Kolozsvár–Torda, 1933–1940. Lelőhely: RAK: I–VIII. (1933–1940), KEK: I–II. évf. (1933–1934).
106. *Ichud*. Temesvár, 1947–1948. Lelőhely: KEK: 1947. november 1. – 1–2/3. (1948).
107. *Iffjú Kelet*. Kolozsvár, 1922. március–május. Lelőhely: RAK: I. (1922).
108. *Ínzer Lében* (Életünk, Unser Leben). Máramarossziget, 1947. Lelőhely: INK, YIVO.
109. *Izraelita zsebnaptár*. Kolozsvár, 1943–1944. Lelőhely: KEK.
110. *Jahrbuch für die Israelitische Kultusgemeinden in Ungarn und seinen Nebenländern*. Arad, 1860.
111. *ידיעות* (*Jediot, Hírek*). Kolozsvár, 1946–1947. Lelőhely: KEK: 7. (1946), CZA: 8–12., 15–16. (1947).
112. *Jehudith*. Kolozsvár, 1921. december.
113. *Jelentés az Erdélyi-Bánáti Országos Izraelita Iroda működéséről 1922–1940*. Kolozsvár, 1940.
114. *Jelentés az Erdélyrészi Központi Palesztinahivatal 5685 (1925) évi működéséről*. Kolozsvár, 1925. Lelőhely: KEK.
115. *Jesurun*. Kolozsvár, 1921. november 26. – 1922. július 7. Lelőhely: INK: II., 8., 10–14., 16–17., 22–23., 25–31. (1922).
116. *Jótekonyság*. Nagybánya, 1910. március 19. Lelőhely: OSZK.
117. *Joung Máramaros* (Ying Maramorosh). Máramarossziget, 1941. Lelőhely: YIVO.
118. *Jövendő*. Nagyvárad, 1919. március 1. Lelőhely: OSZK, AKK.
119. *Juventus*. Kolozsvár, 1923. Lelőhely: KEK: I., 2. (1923).
120. *Jüdische Nächstenliebe*. Máramarossziget, 1896.
121. *Jüdische Presse* (Judische Presse, Yiddishe Presse). Máramarossziget, 1895–1896. Lelőhely: OSZK.
122. *Jüdische Presse* (Yiddishe Presse). Máramarossziget, 1929–1933. Lelőhely: Harvard.
123. *Jüdischer Familien Kalender*. Zsidó családi naptár. 1930–1931. Arad, 1930.
124. *Jüdisches Blatt*. Máramarossziget, 1910–1912. Lelőhely: TtREK: III., 1–39. (1911–1912), INK.
125. *Jüdische Volksblatt*. Máramarossziget, 1899.
126. *Jüdische Volksschule*. Arad, 1863.
127. *Jüdische Volkszeitung* (Yiddishe Volkszeitung). Máramarossziget, 1893–1897. Lelőhely: INK.

NAGYI ENIKŐ ORSOLYA

128. *Jüdische Volkszeitung*. Máramarossziget, 1910 – 1914. március 20. Lelőhely: INK.
129. *Jüdische Volkszeitung* (Yiddische Falkszeitung). Máramarossziget, 1928–1929.
130. *Jüdische Woche* (*Zsidó Hét*). Temesvár, 1932. március 18. – május 8. Lelőhely: KEK: I. (1932), RAK: I., 1–8.
131. *Jüdische Zeitung* (Yiddische Zeitung). Máramarossziget, 1921. december – 1922. Lelőhely: INK.
132. *Kadima*. Temesvár. 1921–1924.
133. *Kelet Népe*. Kolozsvár, 1930. december 20. – 1931. szeptember 30.
134. *Kétség*. Kolozsvár. [1947]. Lelőhely: RAK.
135. *Kézirat*. Lugos–Temesvár, 1934–1939. Lelőhely: KEK: I., 1–6. (1934); II., 1–5. (1935); III., 1. (1936), RAK: I. (1934) – III. (1936).
136. *Kneszet Hachamim*. Borgóprund (Beszterce-Naszód megye), 1905.
137. *Kolénu-Unzer Stimme*. Felsővisó (Máramaros megye), 1935.
138. *Kol Mővászér* (Köl Mvászér, A Hírnök). Kolozsvár, 1898–1907.
139. *Kolozsvári Izr. Gimnázium Diáklapja*. Kolozsvár, 1943. Lelőhely: KEK: I. [1943].
140. *Kolozsvári kongresszusi izraelita hitközség*. Kolozsvár. Lelőhely: KEK (1940–1941).
141. *Kvucei Efraim*. Szinerváralja (Máramaros megye), 1914–1932.
142. *Magyar Zsinagóga*. Máramarossziget, 1919–1920.
143. *Maramaroscher Blätter* (Maramarosher Bleter). Máramarossziget, 1931–1932. Lelőhely: INK, YIVO.
144. *Maramaroscher Jüdische Zeitung*. Máramarossziget, 1910. szeptember 10. – 1911. április 26. Lelőhely: TtREK: I– II. (1910–1911).
145. *Máramarosi Hírlap*. Máramarossziget, 1934–1938.
146. *Meged Yerahim*. Szatmár, 1930 körül.
147. *Memento*. Kolozsvár, 1995–2010. Lelőhely: KEK.
148. *Mizrachi*. Nagyvárad, 1920–1921. Lelőhely: OSZK: II. (1921), CZA: 3., 16/17., 19. (1921).
149. *שבח מודעה לשומרי שבת* [*Modaa le-somrei sabbat*, „Közlöny a szombattartók számára?"]. Nagyvárad, 1934. február 2–23. Lelőhely: KEK: 1934. február 2–23.
150. *Moledet*. Arad, 1947. Lelőhely: CZA: 1947. április.
151. *Monitorul Comunității Izraelite – Hitközségi Értesítő*. Kolozsvár, 1936. május – 1942. Lelőhely: KEK: I., 1–5/6. (1936), RAK: I. (1936).
152. *Mordchele Hajehudi*. Temesvár, 1921–1922.
153. *Múlt és Jövő*. Kolozsvár, 1925. december – 1928. június. Lelőhely: RAK: 1926–1928.
154. *Népközösségi Tudósító*. Nagybánya (Máramaros megye), 1947. november. Lelőhely: KEK.
155. *Népünk*. Nagyvárad, 1929. szeptember 27. – 1940. augusztus 30. Lelőhely: OSZK: IV–XII. (1932–1940). Hiányzik: IV., 1–20., 23., 24., 28., 29.,

- 33., 34., 38., 39., 44., 45. (1932); V., 3–6., 9–12., 18., 30–40., 45–(?) (1933); VI., 1., 14., 32., 51–(?) (1934); VII., 1–4., 21., 22., 24–27., 29., 30., 35., 37., 39–46. (1935); VIII., 8., 11–13., 20–23., 25–26., 28–30., 32., 42., 43., 47., 48. (1936); IX., 5., 8., 11., 12., 15., 24., 29., 45., 52–(?) (1937); X., 1., 2., 5., 8., 11., 13. (1938); XI., 2–4., 7., 11–16., 26., 27., 34., 44., 47., 52–(?) (1939); XII., 4., 5., 12–21. (1940). KEK: I–XI. (1929–1939); hiányzik: I., 10. (1929); II., 5., 19–23. (1930); RAK: I–XII. (1929–1940), CZA: II., 20–34., 36–45. (1930).
156. *Neue Jüdische Presse – Noe Idiše Presse*. Dés–Kolozsvár, 1920.
157. *Neue Zeit – Új Kor*. Temesvár, 1920. december – 1940. február 12. Lelőhely: OSZK: II., 30–32. (1921); IV., 2/3. (1922); KEK: IV–XIII. (1922/23–1932/33); hiányzik: IV., 1., 28. (1922); IX., 36. – (?) (1928); RAK: II–XXII. (1921–1940); CZA: I., 2/3. (1920); II., 4., 6–9., 13–50. (1921); AKK: II., 1., 3., 5–6., 10., 13–15., 22., 25., 41–44. (1921); III., 9., 17., 37. (1922); IV., 5., 29., 32., 34., 41., 50–51. (1923); V., 21., 27., 43. (1924); VI., 18. (1925); VIII., 10. (1926).
158. *Noar*. Kolozsvár–Marosvásárhely, 1924–1938. Lelőhely: KEK, RAK, INK, CZA.
159. *Ohel Jichak (Ohel Itzhak)*. 1903–1915 (?).
160. *Ojfgang (Oyfgang)*. Máramarossziget, 1933–1938. Lelőhely: INK.
161. *Ostjüdischer Beobachter*. Nagyszeben, 1934. március 1. Lelőhely: Bruckenthal.
162. *Peszachi jelentés*. Kolozsvár, 1942. Lelőhely: KZsHL.
163. *Poale Czedek*. Kolozsvár, 1921. november 3. Lelőhely: KEK: I. (1921).
164. *Pro-Palesztina Liga Programmja*. Nagyvárad, 1926.
165. *Purimi Híradó*. Nagyszalonta, 1925. március 14/15.
166. *Purimi Újság*. Temesvár, 1933. Lelőhely: RAK: 1933.
167. *Pürem Schlachmones*. Temesvár, 1924. március 22.
168. *Raportul Anual al Școalelor Secundare din Cluj „Tarbut” 1920–1921 – Raportul anual al școalelor secundare de băieți și fete din Cluj ale Societății Evreiești Regnicolare „Tarbut” pe anul școlar 1921–22.* (A „Tarbut” Országos Zsidó Iskolaegyesület cluji fiú- és leány középiskoláinak II. értesítője az 1921–22. tanévről.) Lelőhely: AKK: 1920–1921.
169. *Ratgeber*. Máramarossziget, 1914.
170. *Saarei Zion*. Máramarossziget, 1895.
171. *Sabbaton (Shabaton)*. Máramarossziget, 1946.
172. *Sakter*. Kolozsvár, 1933. július 10–22.
173. *Shalom*. Arad, 2003–2007. Lelőhely: AMK: II., 4. (2004. november), III., 7. (2005. december), V., 11. (2007. március), BPMK: V., 11.
174. *Siebenbürger Israelit Organ für Synagoge, Haus und Schule*. Gyulafehérvár, 1883.
175. *Știri din Israel*. Arad, 2003 (?)-2018. Lelőhely: AMK: 2003. január; 2008. január–május, július, december; 2009. január, február, április, június, augusztus, október, november; 2010. február, április, szeptember; 2011.

NAGYI ENIKŐ ORSOLYA

- január, március, május, október; 2012. január, március, augusztus, szeptember; 2013. január–április, június, július, október, december; 2014. március–június, augusztus–december; 2015. február–december; 2016. szeptember; 2017. szeptember, október; 2018. augusztus–november
176. *Studia Iudaica Aradensis*. Arad, 2005–2018. Lelőhely: TEK, KEK: 1. sz. (2005), AKK: 1. sz.
177. *Studia Iudaica*. Kolozsvár, 1991–2017. Lelőhely: KEK: 1–19. (1991–2011), 21. (2014), 22. (2017), Judaisztikai Intézet könyvtára; AKK: 3. (1994), 4. (1995), 5. (1996).
178. *Szatmarer Allgemeine Jüdische Zeitung*. Szatmár, 1902. november 28. – 1903. június 5. Lelőhely: TtREK: I–II. (1903–1902).
179. *Szatmárfalva*. Szatmárnémeti, 1915. november 21. Lelőhely: OSZK.
180. *Szigeter Zeitung*. Máramarossziget, 1892–1893. Lelőhely: INK.
181. *Transilvanische Jiddische Zeitung*. Nagysomkút (Szatmár megye), 1930–1935.
182. *Transilwanische Jüdische Zeitung* (Transylvanische Yiddische Zeitung). Nagysomkút, 1935–1937. Lelőhely: Astra: I., 12–21. (1935), II., 1–2., 4–9., 10–12. (1936).
183. *Új Élet*. Dés, 1919–1920.
184. *Új Ifjúság*. Kolozsvár, 1947. április. Lelőhely: KEK: 1947. április.
185. *Új Kelet*. Kolozsvár, 1918. december 19. – 1940. augusztus 30. Lelőhely: OSZK: I–XXIII. (1918–1940), hiányos. KEK: III–XXIII. (1920–1940), hiányos; AKK: IV., 108. (1921); V., 230. (1922); VI., 43., 108. (1923), hiányos.
186. *Új Század*. Nagyvárad, 1941. január 3. – április 25. Lelőhely: OSZK: 1941. január 3. – április 25.
187. *Új Út*. Kolozsvár, 1949. március 11. – 1953. március 20. Lelőhely: KEK.
188. *Vaad Hahamim*. Máramarossziget, 1895.
189. *Világ*. Kolozsvár, 1930. október 10. Lelőhely: KEK.
190. *Wicc-ó Bazár*. Kolozsvár, 1932. június 19/20.
191. *Yerushalayim*. Máramarossziget, 1929–1930.
192. *Yeshurun*. Máramarossziget, 1946–1947.
193. *Yiddische Welt*. Máramarossziget, 1933–1934. Lelőhely: Harvard.
194. *Zion*. Máramarossziget, 1902–1906. Lelőhely: INK.
195. *Zsidó Állam*. Kolozsvár, 1930. október 10. – 1931. január 31. Lelőhely: KEK: I–II. (1930–1931).
196. *Zsidó Családi Naptár az 5685. évre (1924–1925)*. Kolozsvár.
197. *Zsidó diáknaptár az 1942–43. tanévre*. Kolozsvár. Lelőhely: KEK: 1942/1943.
198. *Zsidó Élet*. Nagyvárad, 1928 – 1941. február 28. Lelőhely: OSZK: XI., 3–52. (1938); XII., 1–50. (1939); XIII., 1–31., 33–52. (1940/41); XIV., 2–9. (1941).
199. *Zsidó Élet*. Marosvásárhely, 1932. április 20. – július 8. Lelőhely: KEK: I. (1932), MMK: I., 1–7.

200. *Zsidó Hírlap*. Nagyvárad, 1935. Lelőhely: RAK: 1935.
201. *Zsidó Jövő*. Szatmár, 1930. szeptember/október – 1940. június/július. Lelőhely: OSZK: IX. (1938. január–szeptember/október); X. (1939. január–október/november); XI. (1940); KEK: I–XI. (1930–1940), RAK.
202. *Zsidó Kisebbség*. Nagyvárad, 1928. december – 1929. március 22. Lelőhely: KEK: II., 1. (1929).
203. *Zsidó Közlöny*. Nagyvárad, 1921. Lelőhely: RAK: 1921.
204. *Zsidó naptár az 5696. bibliai és az 1935–36. polgári évre*. Nagyvárad, 1935. Lelőhely: KEK.
205. *Zsidó Naptár 5707 (1946–47)*. Kolozsvár, 1946. Lelőhely: OSZK.
206. *Zsidó Népközösségi Értesítő*. Marosvásárhely, 1948. május 1. Lelőhely: MMK.
207. *Zsidó Szemle*. Szatmárnémeti.
208. *Zsidó Szemle*. Temesvár, 1909.
209. *Zsidó Újság*. Bukarest–Szatmárnémeti, 1935. november 1. – 1938. Lelőhely: KEK: I., 1–4. (1935); 1/2–6., 8. (1936); RAK: I–II. (1935–1936).

Rövidítések

- AKK – Akadémiai Könyvtár, Kolozsvár (Biblioteca Academiei Române – Filiala Cluj-Napoca)
- AMK – Arad Megyei Könyvtár, Arad (Biblioteca Județeană „Alexandru D. Xenopol” Arad)
- Astra – ASTRA Szeben Megyei Könyvtár, Nagyszeben (Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu)
- Bar-Ilan – Bar-Ilan Könyvtár, Izrael
- BPMK – Bod Péter Megyei Könyvtár, Sepsiszentgyörgy (Biblioteca Județeană „Bod Péter”)
- BrMK – Brassó Megyei Könyvtár, Brassó (Biblioteca Județeană „George Barițiu” Brașov)
- Brukenthal – Brukenthal Könyvtár, Nagyszeben (Biblioteca Brukenthal)
- CZA – The Central Zionist Archives, Jeruzsálem
- Harvard – Harvard Könyvtár, Cambridge, Massachusetts
- INK – Izraeli Nemzeti Könyvtár, Jeruzsálem (The National Library of Israel, 2008 előtt The Jewish National and University Library)
- KEK – Kolozsvári Egyetemi Könyvtár, Kolozsvár (Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca)
- KMK – Kolozs Megyei Könyvtár, Kolozsvár (Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj)
- KZsHL – Kolozsvári Zsidó Hitközség Levéltára, Kolozsvár
- MMK – Maros Megyei Könyvtár, Marosvásárhely (Biblioteca Județeană Mureș)
- OSZK – Országos Széchényi Könyvtár, Budapest

NAGYI ENIKŐ ORSOLYA

RAK – Román Akadémiai Könyvtár, Bukarest (Biblioteca Academiei Române)

TEK – Temesvári Egyetemi Könyvtár, Temesvár (Biblioteca Centrală Universitară „Eugen Todoran”)

Téka – Teleki Téka, Marosvásárhely (Biblioteca Teleki-Bolyai)

TMK – Temes Megyei Könyvtár, Temesvár (Biblioteca Județeană Timiș „Sorin Titel”)

TtREK – Tiszántúli Református Egyházkerületi Nagykönyvtár és Teológiai Szakkönyvtár, Debrecen

YIVO – YIVO Institute for Jewish Research Könyvtára, New York

Felhasznált irodalom

KÖNYVEK

BRAHAM, Randolph L.–TIBORI SZABÓ Zoltán (szerk.), *Az észak-erdélyi holokauszt földrajzi enciklopédiája*, Budapest–Kolozsvár, Park–Koinónia, 2008.

CARMILLY-WEINBERGER, Moshe, *A zsidóság története Erdélyben (1623–1944)*, Budapest, MTA Judaisztikai Kutatócsoport, 1995 (Hungaria Judaica, 9, szerk. KOMORÓCZY Géza).

FÉDER Zoltán, *Zsidók Háromszéken. Történelmi adat- és szöveggyűjtemény, 1969–2004*, Rehovot (Izrael), 2005–Charta, Sepsiszentgyörgy, 2006.

A kolozsvári zsidóság emlékkönyve, szerk. Moshe CARMILLY-WEINBERGER, New York, Sepher-Hermon, 1988.

KRIZSÓ Kálmán, *Kolozsvár tartomány nyomdászat és hírlapirodalom történet*, kézirat, Kolozsvár, 1968.

KUSZÁLIK Péter, *Erdélyi hírlapok és folyóiratok 1940–1989*, Budapest, Teleki László Alapítvány, 1996.

LÖWY Dániel, *A Kálváriától a tragédiáig. Kolozsvár zsidó lakosságának története*, Kolozsvár, Koinónia, 2005.

Magyar könyvtermelés Romániában (1919–1940), I: *Könyvek és egyéb nyomtatványok*, összeáll. MONOKI István, s. a. r. DÁVID Gyula–JANCSIK Pál, Kolozsvár–Budapest, Erdélyi Múzeum-Egyesület–Országos Széchényi Könyvtár, 1997.

Magyar könyvtermelés a román uralom alatt (1919–1940), II: *Hírlapok és folyóiratok*, összeáll. MONOKI István, Budapest, Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára, 1941.

A magyarországi hírlapok és folyóiratok bibliográfiája 1921–1944, összeáll. FERENCZYNÉ WENDELIN Lidia, I–II, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2010.

- Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, I, București, Librăriile Socce & Comp. și C. Sfetea, 1913.
- Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, II, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969.
- Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, III, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987.
- Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, IV, București, Editura Academiei Române, 2003.
- Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*, I, szerk. BALOGH Edgár, Bukarest, Kriterion, 1981.
- Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*, II, szerk. BALOGH Edgár, Bukarest, Kriterion, 1991.
- SCHIEBER Sándor, *Magyar zsidó hírlapok és folyóiratok bibliográfiája*, Budapest, MTA Judaisztikai Kutatócsoport, 1993.
- TIBORI SZABÓ Zoltán, *Árnyékos oldal. Zsidó identitástudat Erdélyben a holokauszt után*, Kolozsvár, Koinónia, 2007.
- TIBORI SZABÓ Zoltán, *Zsidlic. A Kolozsvári Zsidó Gimnázium története (1940–1944)*, Kolozsvár, Mega, 2012.
- ÚJVÁRI Mária, *Zsidó újságok – folyóiratok*, kézirat, 2015.
- Zsidó Lexikon*, szerk. ÚJVÁRI Péter, Budapest, A Zsidó Lexikon kiadása, 1929.

TANULMÁNYOK

- FRAENKEL, Josef, *The Jewish Press of the Diaspora*, *Jewish Social Studies*, 26/4, Indiana University Press, 1964, 215–226.
- FROJIMOVICS Kinga, *Máramaros vármegye és a Máramarosi közigazgatási kirendeltség*, in *Az észak-erdélyi holokauszt földrajzi enciklopédiája*, szerk. Randolph L. BRAHAM–TIBORI SZABÓ Zoltán, Budapest–Kolozsvár, Park–Koinónia, 2008, 172–262.
- GAAL György, *Az erdélyi zsidóság az első világháborút követő időszakban. Beilleszkedés a két világháború közötti romániai viszonyokba*, *Korunk* [Kolozsvár], II. évf., 8. sz., 1991, 1029–1034.
- HEGYI Ágnes–LÖWY Dániel, *Szatmár vármegye*, in *Az észak-erdélyi holokauszt földrajzi enciklopédiája*, szerk. Randolph L. BRAHAM–TIBORI SZABÓ Zoltán, Budapest–Kolozsvár, Park–Koinónia, 2008, 304–358.
- KAHÁN Kálmán, *Az erdélyi zsidó sajtó története*, in *A kolozsvári zsidóság emlékkönyve*, szerk. Moshe CARMILLY-WEINBERGER, New York, Sepher-Hermon, 1988, 185–202.
- KEREN-KRATZ, Menachem, *The Newspaper Industry in Maramures – A Hungarian, Romanian and Jewish Joint Venture*, in *Representations of Jewish Life in Romanian Literature*, szerk. Camelia CRĂCIUN, Iași, Al. I. Cuza University Press, 377–390.

NAGYI ENIKŐ ORSOLYA

- KEREN-KRATZ, Menachem, The Politics of a Religious Enclave: Orthodox Jews in Interwar Transylvania, Romania, *Modern Judaism. A Journal of Jewish Ideas and Experience*, 37/3, 2017, 363–391.
- KEREN-KRATZ, Menachem, The social and cultural role of small Jewish literary centres – The case of Sighet, Romania, *Journal of Modern Jewish Studies*, 16/2, 179–197.
- RADOSAV, Maria, The Hebrew Print and the Jewish Society in North Transylvania in the 20th Century. The Hebrew Printing House from Seini, Satu Mare County, *PaRDeS. Zeitschrift der Vereinigung für Jüdische Studien*, 10/2010, Potsdam, 73–91.
- RADOSAV, Maria, Zsidó kultúra, művészet és könyvkiadás Szinérváralján: a szecessziós retorika sajátosságai a könyvkiadói nyelvezetben, *REGIO*, 23. évf., 1. sz., 2015, MTA TK Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 90–108.

INTERNETES FORRÁSOK

- IVANCIUC, Teofil, *Din istoria publicisticii maramureşene*, lásd http://www.sighet-online.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=7942:teofil-ivanciuc-din-istoria-publicisticii-maramureene&catid=37:cultura&Itemid=133
- POPESCU, Ioan, *Cultura interbelică a evreilor din Sighet*, lásd https://www.academia.edu/5656030/Cultura_interbelic%C4%83_a_evreilor_din_Sighet_by_Ioan_j_Popescu?auto=download
<http://www.jewishencyclopedia.com/articles/8082>